

~~Mol-304~~

Mol-068

Aan de voorzitter en leden van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

ACB/2001/21273

S.H. Oosterloo

18 mei 2001

Cultuurnotastelsel

div.

079 - 3232942

Mevrouw de Voorzitter,

Aan het eind van het debat over de Cultuurnota 2001-2004 heeft de Kamer traditiegetrouw ook stilgestaan bij de procedure rond de cultuurnota. Net als voorafgaande keren werd geconstateerd dat een gedegen evaluatie van het hele proces geboden was. Algemeen was het gevoelen dat de huidige procedure voor verbetering vatbaar is en zelfs toe aan verandering. In de motie Visser-Van Doorn heeft de Kamer mij in dit verband een aantal punten van aandacht meegegeven. Het systeem mag dan internationaal grote waardering oogsten, op nationaal niveau ervaren de verschillende betrokkenen niet alleen de positieve kanten ervan. Zij ontwikkelen uiteraard ook een scherp oog voor hoe het nog beter kan. In het recente verleden was dat – op verzoek van de Kamer – de introductie van een uitgangspuntenbrief als onderdeel van de procedure, waarmee met de Cultuurnota 1997-2000 een begin is gemaakt. Ik constateer dat in de laatste ronde van de cultuurnota de uitgangspuntenbrief zodanig aan gewicht en betekenis heeft gewonnen dat het beleidsmatige zwaartepunt van de gehele procedure in feite bij dit document is komen te liggen.

Ik heb over het stelsel advies gevraagd aan de Raad voor Cultuur. Bij brief van 7 februari jl. heb ik u een afschrift gezonden van die adviesaanvraag. De raad heeft op 15 maart zijn advies uitgebracht. Ook met de evaluatie van de eigen werkzaamheden in de periode 1996 - 2000 die de raad uit hoofde van de Kaderwet adviescolleges heeft opgesteld en op 4 mei heeft uitgebracht, heb ik rekening gehouden. Daarnaast heeft bureau Berenschot in mijn opdracht verkennende gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen en daarvan verslag gedaan in *Naar een ontknoping*. Bureau ART heeft in een gezamenlijke opdracht gerapporteerd over met name het overleg met de andere overheden in *Bestuurlijk overleg beoordeeld*. Zelf heb ik enkele rondetafelgesprekken gevoerd met deelnemers uit de wereld van kunst en cultuur, en heb ik overleg gevoerd met het IPO en de VNG. Van het IPO heb ik op 4 mei jl. een brief ontvangen met suggesties voor verbetering van de bestuurlijke samenwerking. De Eerste Kamer heeft tijdens de behandeling van de cultuurbegroting uitvoerig stilgestaan bij de plus- en minpunten van het stelsel van de Uitgangspuntenbrief en Cultuurnota.

De Partij van de Arbeid heeft met de notitie *Logica brengt je van A naar B, verbeelding brengt je overal* een bijdrage geleverd aan de discussie. Van de vakorganisatie voor musici, KNTV, ontving ik eveneens een bijdrage aan de discussie. Ook de debatten georganiseerd door sectororganisaties zoals Kunsten '92 hebben belangrijke inzichten opgeleverd. Voor al deze inbreng ben ik zeer erkentelijk.

In deze brief leg ik aan de Kamer de conclusies voor waartoe ik op grond van dit alles ben gekomen. De belangrijkste daarvan is dat er geen aanleiding is het systeem van uitgangspuntenbrief en cultuurnota af te schaffen of ingrijpend te herstructureren. Zoals in de adviesaanvraag is aangegeven en inmiddels door de raad wordt onderschreven, houd ik vast aan:

- a. periodieke toetsing en heroverweging van alle subsidierelaties;
- b. toetsing primair op basis van kwaliteitsoordelen door onafhankelijke deskundigen;
- c. een vorm van integrale afweging;
- d. directe ministeriële verantwoordelijkheid voor de verdeling van cultuursubsidies en van het budget dat beschikbaar is voor de voortgezette kunstopleidingen en voortgezette opleidingen bouwkunst; en
- e. samenwerking met andere overheden via cultuurconvenanten.

Binnen het hiermee afgebakende kader zijn vervolgens wel verbeteringen nodig. Waar die alleen zijn te realiseren door aanpassing van de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* worden zij op korte termijn ter hand genomen. Die korte termijn is van belang, omdat een volgend kabinet al in 2002 met de voorbereidingen van de volgende cultuurnotaronde moet beginnen.

De ervaring leert dat de cultuurnota altijd veel ophef en rumoer veroorzaakt. Sommigen vinden daarin voldoende reden voor de stelling dat het zo niet langer kan en dat het systeem op de helling moet. Er is naar mijn opvatting echter geen systeem denkbaar waarbij zich dat niet zal voordoen. Het is inherent aan elk systeem waarin beslissingen worden genomen over de subsidiëring van zoveel culturele instellingen. Het is juist daarom van belang het stelsel zo in te richten dat het zwaartepunt van het debat zoveel mogelijk komt te liggen bij de inhoud en uitgangspunten van het beleid.

Voorgeschiedenis

De cultuurnotaprocedure zoals we die nu kennen, is geleidelijk tot stand gekomen. De eerste aanzet dateert uit het begin van de jaren tachtig, toen werd besloten toneelsubsidies niet per jaar maar voor drie jaar toe te kennen. Vrijwel tegelijkertijd met deze invoering van budgetfinanciering werden de koppelsubsidies in de podiumkunsten afgeschaft en werd de samenwerking met andere overheden op een nieuwe leest geschoeid. Aldus kregen toneelgezelschappen meer continuïteit en zekerheid, zonder dat dit ten koste ging van de flexibiliteit van het toneelbestel als zodanig.

Al snel daarna volgden verschillende andere onderdelen van het kunstbeleid, waar overigens geen traditie bestond om de subsidies jaarlijks systematisch onder de loep te nemen. Hierbij werd de planperiode verlengd naar vier jaar. Zo werd het pad geëffend voor het eerste kunstenplan voor de jaren 1989-1992 dat door minister Brinkman werd uitgebracht.

Vergroting van de reikwijdte met media, letteren, bibliotheken en cultureel erfgoed stelde minister d'Ancona in staat voor de periode 1993-1996 de eerste integrale cultuurnota uit te brengen. Eén van de gevolgen daarvan was het samengaan van de vier bestaande adviesraden op het terrein van de cultuur in de Raad voor Cultuur in 1996. Ik kom daar later op terug.

In de Cultuurnota 2001-2004 is voor het eerst ook een plaats ingeruimd voor de voortgezette kunstopleidingen en voortgezette opleidingen bouwkunst. Hierdoor werd het mogelijk om hun plannen in samenhang te beoordelen met die van cultuurwerkplaatsen. Daarnaast was van belang dat de voortgezette opleidingen meer dan voorheen ook op artistieke kwaliteit werden beoordeeld. De voortgezette opleidingen worden verzorgd door hogescholen; op deze voorzieningen en instellingen is en blijft de *Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk*

Onderzoek van toepassing.

Niet alleen werd de armslag van de cultuurnota groter, tegelijkertijd werd het systeem ook ingewikkelder. Zo was de Raad voor de Kunst ertoe over gegaan aan het begin van een nieuwe cultuurnotaronde zijn *Vooradvies* uit te brengen. Tijdens de bespreking van de nota *Investeren in cultuur* in 1995 in de Tweede Kamer werd van verschillende kanten gepleit voor een gefaseerde aanpak waarbij de Kamer eerst aan de hand van het vooradvies van de raad en een uitgangspuntenbrief van de bewindspersoon over de grote lijnen en principes van het cultuurbeleid zou kunnen debatteren op basis van de instellingsadviezen van de raad. Pas daarna, en rekening houdend met de resultaten, zou dan de cultuurnota worden geschreven. In de twee cultuurnota's die daarop volgden werd in die behoefte voorzien door de respectievelijke uitgangspuntenbrieven *Pantser of ruggengraat* en *Cultuur als confrontatie*. Ik sta straks uitvoeriger stil bij de ontwikkeling van de uitgangspuntenbrief.

Te behouden waarden

Zoals in de inleiding betoogd, wil ik vasthouden aan een vijftal kernwaarden van het huidige systeem, die voor mij gelden als randvoorwaarden waaraan elk denkbaar systeem moet voldoen:

a. Periodieke toetsing

Alle subsidierelaties moeten op gezette tijden tegen het licht kunnen worden gehouden. Met de cyclus van vier jaar wordt naar een werkbaar evenwicht gestreefd tussen enerzijds subsidiezekerheid en bedrijfscontinuïteit voor instellingen en anderzijds flexibiliteit en mogelijkheden voor adequate *planning* en *control* voor de overheid. De vraag is gesteld of die vier jaar voor elke instelling zou moeten gelden. Dat sommige instellingen een langere planningstermijn hanteren, betekent niet dat vier jaar te kort is. De wet voorziet erin dat, bij gehele of gedeeltelijke weigering van een nieuw subsidie na afloop van een meerjarige subsidierelatie de overheid een redelijke termijn in acht neemt om die vermindering of stopzetting te effectueren. Bij het bepalen van de redelijke termijn wordt rekening gehouden met de tijd die de subsidieontvanger nodig heeft om verplichtingen tegenover derden af te wikkelen.

Dit alles neemt niet weg dat er belangrijke verschillen zijn tussen culturele instellingen in termen van positie en belang. Aan die verschillen wordt ook recht gedaan door differentiatie in de advisering. Ik kom daar later op terug.

b. Onafhankelijke kwaliteitstoets

De terughoudendheid van de overheid in artistiek-inhoudelijke zaken is nog steeds grondslag van het cultuurbeleid. Voor dat oordeel wordt een beroep gedaan op onafhankelijke deskundigen. Bij de beoordeling van subsidieaanvragen spelen echter altijd ook andere criteria een rol en uit de adviespraktijk blijkt dat dit ook vrijwel altijd het geval is. Criteria van verscheidenheid, spreiding, plaats in het bestel, doelmatigheid en doeltreffendheid nemen traditioneel een plaats in bij de beoordeling van afzonderlijke subsidieaanvragen. De bewindspersoon baseert zich bij zijn subsidiebeslissing in belangrijke mate op het advies maar kan op grond van niet artistiek-inhoudelijke overwegingen tot een andere conclusie komen.

In het belang van de transparantie van de totale afweging is het daarom noodzakelijk dat vooraf duidelijk is welke criteria op welke manier in de beoordeling worden meegewogen.

c. Integrale afweging

Het gelijktijdig beslissen over de subsidies maakt een vorm van integrale afweging mogelijk. Niet in de zin dat elke aanvraag steeds tegen alle andere wordt afgewogen; dát idee van integraal beoordelen is, zoals bureau Berenschot terecht opmerkt, een mythe. Zo was het ook nooit bedoeld. Wel biedt het de mogelijkheid om in de uitgangspuntenbrief budgettaire en inhoudelijke prioriteiten te stellen en afwegingen te maken (i) tussen sectoren onderling, (ii) binnen een sector tussen disciplines en genres en (iii) per discipline en genre tussen

vergelijkbare instellingen. Deze getrapte vorm van integraal beoordelen is waardevol. Dat betekent dat het beslissen over verschillende categorieën van instellingen op verschillende momenten – zoals dat onder andere door de raad is voorgesteld – niet aan de orde is. Voor zover dit de piekbelasting in de advisering moest bestrijden, zie ik ook andere mogelijkheden om het advieswerk beter in de tijd te spreiden. Ik kom daar later op terug.

d. Ministeriële verantwoordelijkheid

Met een weliswaar directe politieke verantwoordelijkheid voor de meerjarige subsidies, maar daarnaast een centrale rol van onafhankelijke deskundigen, neemt Nederland in Europa een effectieve middenpositie in ten aanzien van de politieke betrokkenheid bij het culturele leven. In mijn adviesaanvraag heb ik in dit verband verwezen naar het Britse *arts council*-model. Ik ben er inmiddels van overtuigd dat de manier waarop het *arm's length principle* in dat model is uitgewerkt het cultuurpolitieke debat zoals we dat in Nederland kennen, geen goed zal doen. Daardoor wordt de afstand met de politiek zo groot dat de praktijk van het culturele leven uit het zicht verdwijnt, waar die in de bestaande verhoudingen steeds als een belangrijke inspiratiebron heeft gefungeerd. Hoewel de andere in de stelseldiscussie gesuggereerde alternatieven alle zo hun voordelen hebben, biedt geen ervan meer mogelijkheden voor een brede publieke discussie over het cultuurbeleid dan het huidige stelsel. Van die verworvenheid wil ik geen afstand doen. Bovendien moet het stelsel politiek objectief en neutraal zijn in de zin dat het ongeacht de politieke kleur van een regering geschikt is om beoogde cultuurpolitieke prioriteiten te realiseren. Ook aan die voorwaarde voldoet de huidige cultuurnotaprocedure.

e. Samenwerking met andere overheden

Goede afstemming en samenwerking met de andere overheden zijn onmisbaar. Hoewel binnen die samenwerkingsrelatie zeker verbeteringen mogelijk zijn, is de procedure op zich goed en ga ik verder op de weg van geregeld overleg, het vastleggen van afspraken in convenanten, het formuleren van ambities in regionale culturele profielen en vooral het bezegelen van de gemaakte afspraken met een gezamenlijke financiële inzet.

Verbeteringen

Uitgaande van deze vijf te behouden kernwaarden acht ik op zes punten verbeteringen nodig. Ik richt me daarbij vooral op: het aantal aanvragen in relatie tot de beschikbare tijd, de rolverdeling tussen raad en departement, de samenwerking met bestuurspartners, en de toegankelijkheid en transparantie van het hele proces, zowel voor direct betrokkenen uit de wereld van kunst en cultuur als voor buitenstaanders.

Aanpassingen moeten ertoe leiden dat:

1. de druk op het systeem afneemt;
2. het zwaartepunt in de politieke besluitvorming en het debat met de Kamer bij de uitgangspuntenbrief komt te liggen;
3. er in de beoordeling meer recht wordt gedaan aan verschillen tussen instellingen en sectoren;
4. advies- en beslisrollen beter gescheiden zijn;
5. er een betere afstemming komt met de andere overheden en meer transparantie in die afstemming; en
6. de advisering een meer integraal karakter krijgt.

1. Druk van de ketel

De druk op het systeem kan worden verminderd door het werk, met name dat van de raad, beter in de tijd te spreiden. Ik heb voor de volgende oplossingen gekozen.

Tussentijdse waarneming en Vooradvies

Om te beginnen kan de tussentijdse waarneming door de raad intensiever, waardoor de

observaties een beeld in de tijd opleveren in plaats van een momentopname. Ik geef overigens de voorkeur aan het begrip 'waarneming' boven de term 'monitoring' zoals gebruikt in de adviesaanvraag van februari. Dat laatste suggereert namelijk een toezichtfunctie die mijns inziens niet bij de raad hoort te liggen maar bij de subsidiënt; ik kom daar later op terug. Door deze waarnemingen ontstaat een steviger en actueler referentiekader waaraan de nieuwe beleidsplannen kunnen worden getoetst.

Mede op basis van die waarnemingen komt de raad in nauwe samenwerking met de Fondsen tot sectoranalyses. Deze sectoranalyses worden voorafgaand aan het vooradvies uitgebracht. In dat advies komt de raad tot een zo feitelijk mogelijke taxatie van het heersende culturele klimaat en eventueel een indicatie van de richting waarin verbeteringen wenselijk zijn. De wijze waarop een sectoranalyse totstandkomt en wordt gepresenteerd, hangt nauw samen met het karakter van de desbetreffende sector.

De bewindspersoon houdt rekening met het Vooradvies bij het formuleren van zijn uitgangspuntenbrief. Hij kan dan tevens gebruik maken van zijn eigen beleidsinformatie, zoals *benchmarking*, ontleend aan de jaarlijkse verantwoordingen van de gesubsidieerde instellingen en andere bronnen. Sectoranalyses van de raad en beleidsinformatie uit de verantwoording van lopende subsidies vullen elkaar op die manier aan.

De sectoranalyse strekt zich ook uit tot het domein van de fondsen, en dan met name dat van het Fonds voor de Podiumkunsten. In een voorafgaand overleg tussen raad, fonds en departement wordt bekeken welke ontwikkelingen zich binnen de disciplines voordoen, en welke nieuwe aanmeldingen voor de cultuurnota mogelijksterwijs te verwachten zijn. De raad doet in zijn stelseladvies de suggestie een soort vooraanmelding te organiseren van instellingen die van plan zijn om voor het eerst een subsidieaanvraag te doen. Dat kan, maar ik prefereer deze oplossing. Die stelt de raad eveneens in staat al in de aanloop naar de cultuurnota mogelijke nieuwe aanvragers te identificeren, van hun verrichtingen op de hoogte te raken, en een indicatie te krijgen van de in de verschillende sectoren te verwachten administratieve druk.

In de sectoranalyses zal expliciet rekening worden gehouden met de regionale cultuurprofielen van de andere overheden. Aldus ontstaat een beeld van de 'witte vlekken' per sector of regio waaraan in de cultuurnota extra aandacht kan worden besteed, respectievelijk waar instellingen zich bij hun aanvraag op kunnen richten. Voor wat betreft de regio geeft dat de gelegenheid tot een meer stimulerend vestigingsbeleid. Ik kom daarop terug bij het onderdeel 'samenwerking met andere overheden'.

Relatie met de fondsen

Het idee is geopperd om de druk op het systeem te verminderen door middel van een financiële ondergrens voor toelating tot de cultuurnota¹. Aanvragen van instellingen die onder dat niveau blijven zouden dan niet voor honorering in het kader van de cultuurnota in aanmerking komen, maar voor verantwoordelijkheid van de fondsen worden gelaten.

De raad is daar om verschillende redenen geen voorstander van: omdat de hoogte van subsidies sterk afhankelijk is van de aard van de instelling en de sector en daardoor een nogal arbitrair criterium oplevert; omdat het ongewenst strategisch gedrag uitlokt; en omdat interessante initiatieven altijd klein beginnen. Bovendien wordt de werkdruk hooguit verplaatst en niet echt verminderd.

Ik ben het daar in grote trekken mee eens. Er zijn echter inhoudelijke overwegingen om aanvragen van bepaalde (categorieën van) instellingen niet in de cultuurnota te betrekken. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen ministerie en fondsen kan daar bijvoorbeeld aanleiding toe geven. Te denken valt aan podiumkunstgezelschappen, kleiner dan een bepaalde omvang en met een relatief kort *trackrecord* bij het Fonds voor de Podiumkunsten. In elke periode kan een afweging op dit punt anders uitvallen. Daarom leg ik daar geen criteria voor vast.

In dit licht moet overigens wel de mogelijkheid worden gezien om fondsen, meer dan nu, in

¹ Bij een ondergrens van f 250.000 zouden 506 aanvragen zijn ingediend voor de Cultuurnota 2001 - 2004 in plaats van 743; bij f 1.000.000 zouden dat er 185 zijn geweest.

staat te stellen om meerjarig te subsidiëren. Een belangrijk voordeel is dat de overgang van fondssubsidiëring naar rijkssubsidiëring via de cultuurnota daardoor minder abrupt wordt en ook minder afhankelijk van nogal toevallige factoren. Ik wil deze mogelijkheid openhouden en zal er nader op terug komen na ontvangst van het raadsadvies over de fondsen.

2. Uitgangspuntenbrief

In de cultuurnotaprocedure is het beleidsmatige en politieke zwaartepunt steeds meer komen te liggen op de uitgangspuntenbrief en steeds minder op de cultuurnota zelf. Dat is niet verwonderlijk, omdat daarmee in een vroeg stadium van de procedure kan worden vastgesteld:

- wat de beleidsmatige prioriteiten en ambities zijn;
- voor welke categorieën cultuuruitingen subsidie beschikbaar gesteld zal worden en welke criteria bij de beoordeling en afweging zullen worden gehanteerd;
- welke financiële prioriteiten en kaders daarbij gelden; en
- wat de te volgen procedure zal zijn.

In de cultuurnotaprocedure van minister d'Ancona fungeerde de adviesaanvraag aan de Raad voor de Kunst als een soort uitgangspuntenbrief. Bij de evaluatie van die procedure is met de Kamer vastgesteld dat het politieke debat daarover pas kon worden gevoerd nadat de cultuurnota zelf was verschenen. Dat had niet alleen tot gevolg dat de Kamer pas aan het eind van de procedure aan bod kwam, maar ook dat het debat tegelijkertijd gevoerd moest worden over afzonderlijke subsidiebeslissingen en over de uitgangspunten die daarbij golden. Daarop is met de Kamer afgesproken dat de uitgangspunten en prioriteiten bij aanvang van de procedure en in een afzonderlijke brief aan de Kamer zouden worden opgesteld.

Niet de cultuurnota, maar de uitgangspuntenbrief is daarmee het belangrijkste document van de procedure geworden, waarin alle lijnen – thematisch, sectoraal en regionaal – bij elkaar komen. Over dát document vindt dus het eigenlijke publieke en politieke debat plaats. De cultuurnota zelf is de concrete uitwerking ervan in – vooral – subsidiebeslissingen. De politieke toetsing gaat dan voornamelijk over de vraag of daarbij voldoende rekening is gehouden met de uitgangspunten en prioriteiten en of de procedure is verlopen volgens de eisen die eraan gesteld dienen te worden. Daarmee kan ook meer recht worden gedaan aan het beginsel dat de overheid terughoudendheid betracht in beslissingen van artistiek-inhoudelijke aard.

De *Wet op het specifiek cultuurbeleid* gaat er nog van uit dat de cultuurnota het centrale document is waarin alles samenkomt. Dit is echter door de praktijk achterhaald; de wet dient daarop te worden aangepast.

De uitgangspuntenbrief en de conclusies van het debat daarover met de Kamer vormen het beleidsmatige en budgettaire kader voor de advisering door de raad. Indien daar aanleiding voor is, biedt de brief waarmee de subsidieaanvragen aan de raad ter advisering worden voorgelegd een geschikte gelegenheid om eventuele aanpassingen van de uitgangspunten vast te leggen.

Behalve agenderend in inhoudelijke zin, zal de uitgangspuntenbrief ook worden gebruikt als spoorboekje voor andere procedures dan de cultuurnota zelf. Om te beginnen zal met opgave van redenen worden gemeld of er onderwerpen zijn die buiten het kader van een komende cultuurnota vallen. Daarbij zal dan gewezen worden op de manier waarop die onderwerpen elders aan bod zullen komen. De uitgangspuntenbrief is ook de plaats waarin eventuele sectornota's zullen worden aangekondigd die een verbijzondering of uitwerking zijn van de cultuurnota. Indien daar aanleiding voor is, kan de uitgangspuntenbrief ook andere 'dienstmededelingen' bevatten die betrekking hebben op het vervolg van bepaalde onderdelen van de procedure. Zo kan worden aangekondigd dat de indieningsdatum voor subsidieaanvragen vervroegd zal worden om de procedure meer lucht te geven, of dat een bepaalde categorie aanvragers niet in aanmerking komt voor een cultuurnotasubsidie.

3. Differentiëren

Er moet meer maatwerk geboden worden in de advisering. Sommigen hebben ervoor gepleit om de verschillen tussen instellingen te verbinden aan verschillen in subsidieduur; de discussie rond de zogenaamde A- en B-instellingen. Ik ben inmiddels tot de overtuiging gekomen dat de oplossing niet zozeer met de subsidieduur als wel met de advisering te maken heeft. De eenvormige adviespraktijk doet onvoldoende recht aan de feitelijke verschillen die tussen diverse soorten instellingen bestaan.

Zo zijn er de grote culturele publieksinstellingen die als culturele nutsvoorzieningen een wezenlijk andere functie vervullen dan de instellingen waarvan het al dan niet subsidiëren rechtstreeks samenhangt met het inhoudelijke oordeel van de raad.

Uit het cultuurbudget worden ook verschillende sectorale, bemiddelende of infrastructurele instellingen gesubsidieerd. Ook deze hybride categorie vraagt om een andere aanpak.

Rekening houdend met wat daarover in de Eerste Kamer is opgemerkt, stel ik daarom voor om instellingen die daarvoor in aanmerking komen, naast de gebruikelijke tussentijdse waarneming door de raad, eens in de vier of zes jaar ook, maar dan met meer diepgang, te laten beoordelen door visitatiecommissies onder auspiciën van de raad. Zo'n commissie, die een uitbreiding kan zijn van een bestaande raadscommissie, maakt een analyse van het functioneren van een instelling, waarbij meer aspecten in de beschouwing worden betrokken en sommige aandachtspunten verder kunnen worden uitgediept dan bij de tussentijdse waarneming. Daarbij kunnen onderdelen van het functioneren van een instelling aan het licht komen die voor verbetering vatbaar zijn. Dat wordt vastgelegd in het rapport van de commissie dat aan het dossier van de instelling wordt toegevoegd. Bij de beoordeling van het beleidsplan van die instelling voor een nieuwe cultuurnotaronde wordt rekening gehouden met de mate waarin door de visitatiecommissie gewenste verbeteringen zijn gerealiseerd. Als leden voor visitatiecommissies kunnen uitdrukkelijk ook buitenlandse experts in aanmerking komen. Tevens kan een beroep worden gedaan op andere deskundigen dan degenen die zijn betrokken bij het meer reguliere raadswerk.

Fondsen zijn geen makers van artistieke producten, maar verstrekkers van subsidie. Vanwege dat bijzondere karakter worden zij periodiek geëvalueerd. Het advies van de raad over de fondsen en de fondsevaluaties moeten in de toekomst uiteraard in elkaars verlengde liggen. Hoewel ik nog niet beschik over het raadsadvies ten aanzien van de fondsen, ben ik ervan overtuigd dat dergelijke afzonderlijke adviezen ook in de toekomst nodig zullen zijn. Dit alles staat overigens geheel los van de bijzondere rol die ik weggelegd zie voor enkele fondsen - met name het Fonds voor de Podiumkunsten - bij de voorbereiding van het Vooradvies via het eerdergenoemde overleg.

Ook voor musea en archieven overweeg ik een uitzondering te maken op de 'gewone' cultuurnota-advisering vanwege de bijzondere eigendomsverhoudingen bij de collecties en de gebouwen. In het besturingsinstrumentarium zal bij deze instellingen een onderscheid gemaakt moeten worden tussen enerzijds de uitvoering van bedrijfsmatige functies en anderzijds activiteiten die verricht worden in het kader van de cultuurnota. Dat is nu niet het geval en dat levert in de sturing onduidelijkheden op. Volgens het rapport van Twijnstra & Gudde *Evaluatie effecten verzelfstandiging Rijksmusea* is dat één van de belangrijkste kanttekeningen die bij de verzelfstandiging is te maken. In essentie zal het neerkomen op een gelaagd model, waarbij drie compartimenten worden onderscheiden: *bedrijfsvoering*, die bedrijfseconomisch kan worden beoordeeld en waarvoor een basissubsidie wordt verleend; *activiteiten* waarvoor musea en archieven een beleidsplan indienen en die kunnen worden betrokken bij het reguliere cultuurnota-advies; en *collectieverbetering* (aankopen en restauraties) waarvoor ad hoc-subsidies kunnen worden verleend door de relevante fondsen. Ik zal u hierover nog voor het eind van dit jaar nader berichten.

Voor de samenhang van de advisering lijkt het mij verstandig dat de verschillende commissies steeds functioneren onder verantwoordelijkheid van de raad. Over de organisatie van het nieuwe adviescircuit en de bezetting van visitatie- en ad hoc-commissies zal dan ook

nader overleg worden gevoerd met de raad. Ik zal de Kamer tijdig op de hoogte stellen van de resultaten.

4. Heldere rolverdeling

Een heldere en formele toedeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheid over alle betrokken partijen is van groot belang voor de transparantie van de omvangrijke en ingewikkelde procedure. Waar het de relatie tussen departement en raad betreft, onderscheid ik daarbij de volgende thema's.

Kwaliteit en andere criteria

Hoe belangrijk het kwaliteitsoordeel ook is voor de uiteindelijke subsidiebeslissing, steeds spelen ook andere overwegingen een rol. Onder meer in het debat in de Eerste Kamer is dit punt uitvoerig besproken. Kwaliteit is een noodzakelijke maar nog geen voldoende voorwaarde om voor subsidie in aanmerking te komen. Als er meer kwaliteit dan geld is, moeten er prioriteiten worden gesteld en dan kunnen bestuurlijke, beleidsmatige en financiële overwegingen evenzeer een rol spelen. Sommigen hebben ervoor gepleit om aan de raad alleen een kwaliteitsoordeel te vragen, dus onafhankelijk van welke andere overweging dan ook. Ik ben daar geen voorstander van. Veel van de aanvullende criteria en overwegingen zijn namelijk wel los van het kwaliteitsoordeel te meten maar niet te waarderen. De vraag of een instelling te weinig publiek trekt om voor subsidie in aanmerking te komen, is alleen te beantwoorden in relatie met het oordeel over de kwaliteit. Immers, de instelling kan zo'n unieke artistieke positie innemen, of in een bepaalde sector een zo bijzondere functie vervullen die het geringe publieksbereik rechtvaardigt. De waardering van die met kwaliteit verweven criteria moet dan ook bij het kwaliteitsoordeel worden betrokken. Het beleggen van die taak bij de bewindspersoon alleen zou leiden tot een te sterke politisering van de subsidiebeslissingen en zou ook in strijd zijn met de terughoudendheid die de overheid in dezen dient te betrachten. Ik ben er om dezelfde redenen ook geen voorstander van om een artificieel onderscheid te maken tussen inhoudelijke criteria en 'louter politieke criteria'. Dat laat echter onverlet dat er altijd bestuurlijke of financiële overwegingen kunnen zijn op grond waarvan de bewindspersoon kan afwijken van het advies. Dat geldt uiteraard allereerst als de raad geen of onvoldoende rekening heeft gehouden met de criteria die vooraf zijn vastgesteld. Daarnaast is het van het proces van cruciaal belang vooraf in de uitgangspuntenbrief aan te geven welke criteria een rol spelen, hoe deze zich tot elkaar verhouden en wie waarover oordeelt.

Financiële gegevens

Ik ben het met de raad eens dat hij, om zijn rol als inhoudelijk beoordelaar van beleidsplannen goed, dus niet vrijblijvend, te kunnen vervullen ook voldoende zicht moet hebben op de financiën – zolang de rolverdeling tussen een raad die adviseert en een bewindspersoon die beslist, en op die beslissingen politiek aanspreekbaar is ook in dit opzicht, maar helder blijft. Daarin past wat mij betreft niet dat de raad daarvoor een speciale financiële *unit* formeert – als schaduw van bestaande, daarop toegeruste departementale beleidsafdelingen. Juist nu er in het rijksbeleid een toenemende aandacht is voor beleidsverantwoording² acht ik het niet wenselijk om de financiële informatie-vergaring over raad en departement te spreiden.

Ik kom ten aanzien van dit onderwerp dan ook tot een ander voorstel. Daarbij berekent het departement op basis van ingediende begrotingen voor alle instellingen een aantal kengetallen, die een helder beeld geven van de bedrijfseconomische situatie; een uitbreiding van de bestaande praktijk. Dat beeld is, zo ben ik met de raad van mening, nodig voor een reële taxatie van subsidiebehoeften en een goede vergelijking met soortgelijke aanvragen. In aansluiting op het inhoudelijke advies vermeldt de raad een indicatief subsidiebedrag. De raad houdt in deze opzet wel degelijk rekening met financiële aspecten, maar geeft daarover geen gedetailleerd advies. Het departement voert vervolgens een finale toets uit op de relevante financiële en bestuurlijke aspecten en komt op grond van al die gegevens

² regeringsnota *Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording*, mei 1999

tenslotte tot een financieel eindoordeel dat ertoe kan leiden dat de uiteindelijke subsidiebeslissing – gemotiveerd – afwijkt van het advies.

Gele kaarten

De raad heeft, in antwoord op mijn vraag ter zake, voorgesteld bij tegenvallende prestaties tussentijds te waarschuwen. Het risico daarvan is naar mijn opvatting het ontstaan van een onbedoelde 'minicultuurnotaronde'. Bovendien worden bij uitblijven van een waarschuwing ongegronde verwachtingen gewekt – het is immers altijd mogelijk dat bij de uiteindelijke afweging en vanwege de dan geldende prioriteiten een beslissing toch anders uitpakt. Ik geef daarom de voorkeur aan een lichtere variant waarbij de raad, eventueel op basis van het rapport van een visitatiecommissie, tussentijds gesprekken voert met instellingen. Het verslag daarvan maakt uiteraard deel uit van het dossier.

Bijkomend voordeel is dat culturele instellingen die toch centraal staan in de procedure, alsmede politiek verantwoordelijken en buitenstaanders op deze manier beter zicht krijgen op de oordeelsvorming.

Verantwoording

Er is veel debat geweest over de vraag of de kwaliteitsoordelen van de raad wel voldoende zijn gebaseerd op feitelijkheden. In zijn algemeenheid is het zo dat adviezen deugdelijk moeten zijn gemotiveerd, zorgvuldig tot stand gekomen en consistent en begrijpelijk geformuleerd. Een bewindspersoon dient ook daar op toe te zien. Maar het gaat te ver om te eisen dat óók het proces van feitelijk onderzoek en toetsing door de raad volledig uit de motivering moet blijken. Ik voeg daaraan toe dat het opnemen van meer feitelijke gegevens uiteindelijk niet zal leiden tot een beter inzicht in het oordeel van de raad. De beoordeling door de raad is weliswaar geobjectiveerd doordat sprake is van een intersubjectief deskundigenoordeel, maar in de kern gaat het om een *waardering* van feiten en niet om de feitelijke gegevens zelf – laat staan om de hoeveelheid daarvan. Bovendien zijn er ook geen feiten die op zichzelf – zonder interpretatie of waardering – per definitie dwingend leiden tot één bepaald kwaliteitsoordeel. Ik wijs hier met enige nadruk op, omdat wel hoge, maar geen onmogelijke eisen aan het raadsadvies gesteld mogen worden.

De toets op motivering, zorgvuldigheid, consistentie en begrijpelijkheid vindt plaats meteen na ontvangst van het advies. Dat is de periode waarin ook de instellingen de gelegenheid hebben te reageren op feitelijke onjuistheden in het advies. In vervolg daarop kan de bewindspersoon aanvullende vragen aan de raad stellen. Dat is in de afgelopen cultuurnotaronde ook gebeurd.

Die procedure wil ik niet veranderen. Verruiming van de mogelijkheid tot reageren op andere elementen van het advies dan de feiten acht ik ongewenst. Op die manier wordt een tussenstap in de procedure ingebouwd waarvan de juridische status onhelder is; en onnodig, gezien de rechtsbescherming die de *Algemene wet bestuursrecht* op dit punt biedt. Resteert de – ook nu reeds bestaande – mogelijkheid van de bewindspersoon om, in het kader van die algemene toets, na te gaan of het advies in voldoende mate tegemoet komt aan de adviesaanvraag c.q. de daarin neergelegde beleidsuitgangspunten.

De verbreding van de uitgangspuntenbrief zoals ik die in deze brief schets, leidt ertoe dat er ook een duidelijker kader ontstaat waaraan het advies kan worden getoetst.

5. Samenwerking met andere overheden

Uit het evaluatieonderzoek van het bestuurlijk overleg spreekt vertrouwen van de samenwerkende overheden in de cultuurconvenanten en in de cultuurnota. Maar er is niettemin ook teleurstelling over de resultaten. De conclusie die de bestuurspartners daaruit trekken, is dat de mogelijkheden van samenwerking in het kader van de convenanten nog beter moeten worden benut.

Het Nederlandse culturele leven heeft een aantal specifieke kenmerken, die van grote invloed zijn op de bestuurlijke relaties in het cultuurbeleid:

- Er is een groot aantal kwalitatief goede culturele accommodaties: musea, schouwburgen,

grote en kleine concertzalen, theaters etc. Gemeenten investeren grote bedragen om de technische voorzieningen in deze accommodaties op peil te houden en verwachten niet alleen een cultureel aanbod van hoge kwaliteit, maar vooral een groot publieksbereik.

- Onze podiumkunstinstanties zijn (met uitzondering van de Nederlandse Opera, enkele grote orkesten en enkele specifieke standplaatsgezelschappen) reisinstellingen, op een wijze en in een mate die ook internationaal vergeleken uitzonderlijk is.
- Niet alleen het Rijk, maar ook gemeenten en provincies nemen een brede verantwoordelijkheid voor het culturele leven, voor zowel gevestigde instellingen als nieuwe initiatieven, voor instituten met (inter)nationale uitstraling en individuele kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven

Met enige regelmaat doen zich stellingnames over de bestuurlijke verhoudingen in ons cultuurbeleid voor, die zich lastig laten rijmen met bovengenoemde kenmerken. Ik noem de twee belangrijkste die de afgelopen tijd naar voren zijn gebracht:

- Zo zou het kwaliteitsadagium vooral aan het rijksbeleid zijn voorbehouden, terwijl het spreidingsideaal als vrijwel exclusief uitgangspunt voor het provinciale of gemeentelijke cultuurbeleid zou moeten worden gezien. Een dergelijke opvatting suggereert een tegenstelling tussen de uitgangspunten van ons cultuurbeleid (kwaliteit, verscheidenheid en evenwichtige spreiding) die er in werkelijkheid niet is; ook in het beleid van provincies en gemeenten vervult het kwaliteitscriterium bijvoorbeeld een essentiële rol. De cultuurnotatiesystematiek moet juist garanderen dat deze uitgangspunten periodiek in goede onderlinge samenhang kunnen worden afgewogen.
- Daarnaast wordt nog wel eens geopperd dat Rijk, gemeenten en provincies tot een scherpere of andere taakverdeling zouden moeten komen. Ook die stelling is binnen de Nederlandse verhoudingen nauwelijks vol te houden. Het is weliswaar zo dat vooral gemeenten de zorg voor de culturele accommodaties hebben, maar veel verder kan men eigenlijk al niet gaan. Rijk, gemeenten en provincies hebben alledrie financiële en beleidsmatige bemoeienis met kunstenaars en cultuurproducerende instellingen. Het gaat er in de bestuurlijke verhoudingen dan ook niet zozeer om hoe te komen tot een betere onderlinge *verdeling* van taken, maar hoe een grotere onderlinge *versterking* kan plaatsvinden, uitgaand van de eigen beleidsopvattingen en eigen verantwoordelijkheden van elke bestuurlijke partner.

In feite is het culturele klimaat van ons land een optelling van de culturele klimaten in onze steden en regio's. Rijksbeleid moet zich niet alleen richten op individuele kunstenaars en culturele instellingen, maar ook op de kwaliteit van het culturele leven als geheel.

Ik herken mij dan ook in het beeld dat in de eerder genoemde notitie *Logica brengt je van A naar B, verbeelding brengt je overal* wordt geschetst van de rijksoverheid als regisseur van het cultuurbestel. Redenerend vanuit dat beeld, zie ik voor de Rijksoverheid als bestuurlijke partner enkele taken weggelegd die ik de komende periode in overleg met de andere overheden nader uit wil werken:

1. Stimuleren van kwaliteit en vernieuwing binnen het gemeentelijk en provinciaal cultuurbeleid. Gemeenten en provincies staan als subsidiegever vaak aan de wieg van waardevolle culturele initiatieven. Verdere inhoudelijke groei kan na enige tijd worden 'beloond' door het Rijk, hetgeen bestuurlijke partners kan stimuleren nieuwe initiatieven te ontwikkelen. Andersom kan een cultuurfonds of de Raad voor Cultuur een waardevol initiatief signaleren dat dan, via rijkssubsidie, ook onder de aandacht van een gemeente of provincie wordt gebracht. Door gezamenlijke subsidiëring vanuit het Rijk en één of twee bestuurlijke partners kan zowel regionale/plaatselijke verankering als goede inbedding in het landelijke bestel worden gegarandeerd. Vanuit deze invalshoek zijn er eerder voor- dan nadelen aan gezamenlijke subsidiëring. Ook praktisch gezien zie ik geen overwegende bezwaren tegen die benadering. In de eerste plaats groeien de subsidiesystemen van de bestuurspartners over de jaren naar elkaar toe. Ten tweede wijst de praktijk in de steden Amsterdam, Rotterdam en Den

Haag uit dat de gezamenlijke subsidiëring van de aldaar gevestigde grote podiumkunstgezelschappen door Rijk en gemeente door de betrokken instellingen niet als problematisch wordt ervaren.

2. Stimulerend vestigingsbeleid. Nieuwe culturele initiatieven worden niet steeds vanzelf genomen in de stad of regio, waar daaraan wellicht de meeste behoefte is. Door actief beleid te ontwikkelen dat is gericht op het bij elkaar brengen van cultureel talent en een behoefte in een stad of regio. Voorbeelden uit het recente verleden zijn het ontstaan van Galili Dance in Groningen en Toneelgroep Oostpool in Arnhem. Het stelsel zoals mij dat voor ogen staat schept mogelijkheden voor een stimulerend vestigingsbeleid. De 'witte vlekken' zullen vooral moeten blijken uit de sectoranalyses en de regionale cultuurprofielen. In de uitgangspuntenbrief kunnen zij vervolgens in kaart worden gebracht, zodat instellingen die daar belangstelling voor hebben zich daar in hun aanvragen op kunnen richten.
3. Vernieuwend spreidings- en reisbeleid. Als subsidiegever legt het Rijk spreidingsvoorwaarden op aan podiumkunstgezelschappen. Dit spreidingsbeleid is vooralsnog vooral in kwantitatieve termen uitgedrukt, terwijl het succes ervan vooral ook afhangt van de kwaliteit van de samenwerking tussen podia en gezelschappen. Cultuurnota en convenanten zullen in toenemende mate worden gebruikt om het beleidsinstrumentarium van het Rijk op dit gebied af te stemmen op de inzet van gemeenten en provincies.
4. Investeren in goed programmerings- en publieksbeleid. De investeringen van gemeenten en provincies in de programmeringsbudgetten van podia, aankoop- en tentoonstellingsbudgetten van musea en activiteitenbudgetten van andere culturele instellingen, vormen als het ware de spiegel van het spreidingsbeleid van het Rijk. Hoewel programmafinanciering primair een verantwoordelijkheid van gemeenten en provincies is, draagt het Rijk bij via o.a. de Mondriaan Stichting, landelijke programmeringssubsidies, de Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving en het Actieplan Cultuurbereik.

Het subsidiestelsel van het Rijk instrumenteert bovengenoemde taken langs een drietal wegen: de vierjarige cultuurnotasubsidies, de incidentele subsidies van de cultuurfondsen en de specifieke uitkeringen aan gemeenten en provincies. De reeds lang bestaande specifieke uitkering op het gebied van beeldende kunst en vormgeving en de convenantafspraken over Cultuur & School zijn recentelijk in verbinding gebracht met de bestuurlijke afspraken over cultuurbereik, waardoor de Stedelijke en Provinciale Programma's Cultuurbereik zijn ontstaan³. Hierdoor ontstaat een nieuw cultuurpolitiek instrument, dat rijksgeld verbindt aan stedelijke of provinciale noties over nieuw aanbod, spreiding, programmering en publieksbereik.

Voor het cultuurnotastelsel staan mij de volgende concrete maatregelen voor ogen:

1. Beter gebruik van locale en regionale analyses (cultuurprofielen) naast de sectoranalyses in de landelijke cultuurnotaprocedure.

Zoals te lezen valt in het rapport *Bestuurlijk overleg beoordeeld* hebben we als samenwerkende overheden vooral geleerd dat er meer tijd en ruimte moet komen voor gesprek en overleg. Daarom moeten de regionale culturele profielen die ten grondslag liggen aan convenanten op een zodanig moment beschikbaar komen dat zij onderwerp kunnen zijn van tijdig onderling beraad. Ze moeten – in elk geval op onderdelen – betrokken kunnen worden bij het maken van het Vooradvies van de raad en vervolgens bij het schrijven van de uitgangspuntenbrief.

³ Regeling specifieke uitkeringen stedelijke en provinciale programma's cultuurbereik (Staatscourant 2001, 4)

In dat verband hecht ik aan de nieuwe vorm van het regionale cultuurprofiel, zoals die in het rapport is beschreven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het beschrijvende deel en de speerpunten voor de komende periode. Dat laatste deel is geen optelsom van wensen en ideeën, maar een overzicht van de eigen beleidsprioriteiten en de financiële inzet die de betrokken overheid daar zelf bij in gedachten heeft. Door ruimte te laten voor bestuurlijke en financiële overwegingen na ontvangst van het raadsadvies, ontstaat binnen het cultuurnotastelsel meer gelegenheid voor onderlinge samenwerking en reële afstemming met andere overheden.

Voorts wil ik in overleg met IPO en VNG onderzoeken of het uiteraard budgettair neutraal mogelijk is om analoog aan de gedeelde verantwoordelijkheid voor subsidiëring zoals die geldt in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, deze uit te breiden naar een aantal grote podiumkunstvoorzieningen in de regio die nu geheel voor rekening van één subsidiënt komen.

2. Meer gebruik van de mogelijkheid tot wederzijdse versterking van het cultuurbeleid van de bestuurlijke partners, door verankering van het budget voor cultuurbereik.

Er is wel gesteld dat de cultuurnotasystematiek alleen niet voldoende sturingskracht biedt om de traditioneel belangrijke en wettelijk verankerde spreidingsdoelstelling zo goed mogelijk te realiseren. Om deze reden heb ik samen met de andere overheden de Stedelijke en Provinciale Programma's Cultuurbereik ontwikkeld bovendien de al langer bestaande besteding van de Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving daarbij betrokken. Aldus is er steeds een fijnmazige en effectieve drieslag: vernieuwende projecten en initiatieven staan onder de hoede van fondsen, meerjarige subsidies worden verstrekt op grond van de cultuurnota en via de 'geldstroom' en een speciaal budget worden gemeenschappelijke investeringen in cultuurbereik op elkaar afgestemd gezamenlijk verantwoord. Het is aan de politiek om per Cultuurnotaronde te besluiten hoe en in welke mate deze instrumenten worden ingezet.

6. Structuur van de Raad voor Cultuur

De huidige opzet van de raad dateert uit 1996, toen uit de vier adviesorganen voor de verschillende sectoren van het cultuurbeleid⁴ één nieuwe, integrale raad werd gevormd.

Bij die gelegenheid is ook in de Kamer uitvoerig stilgestaan bij de opbouw en de samenstelling van de raad en bij de verhouding tussen raads- en commissieleden.

Uiteindelijk is op het niveau van de raad gekozen voor een maximum aantal leden van 25. Op die manier zouden alle disciplines en alle aandachtsgebieden die de raad geacht wordt te bestrijken, door tenminste één lid en, in het geval van grotere sectoren, door enkele leden worden gedekt. Bovendien konden met deze bezetting de verschillende commissies en werkgroepen van de raad vanuit de kring van raadsleden van voorzitters worden voorzien.

Soms impliciet, vaak expliciet, valt twijfel te beluisteren of deze opbouw, die er op papier evenwichtig uitzag, in de praktijk goed heeft gewerkt. Het belangrijkste punt van zorg is misschien wel dat een raad van 25 leden niet als één raad werkt. Daarvoor is het gezelschap te groot. De algemene expertise die de leden zouden kunnen inbrengen, en daarmee de integrale advisering, komen op deze manier onvoldoende uit de verf. Kortom: de omvang komt de effectiviteit niet altijd ten goede.

Ik overweeg daarom de raad te volgen waar hij pleit voor herstructurering van de raad, gekoppeld aan een uitbreiding van het aantal commissieleden. Omdat ik van mening ben dat een dergelijke keuze dan ook duidelijk moet zijn, ben ik voornemens een voorstel te doen waarin een einde wordt gemaakt aan de wettelijke uitzonderingspositie van de Raad voor Cultuur ten opzichte van de andere adviesraden op het punt van het aantal raadsleden. Dit

⁴ Dat waren de Raad voor de Kunst, de Raad van advies voor bibliotheekwezen en informatieverzorging, de Mediaraad en de Raad voor het cultuurbeheer.

betekent dat het maximum van 14 leden dat wordt genoemd in de *Kaderwet adviescolleges*, in de toekomst ook zal gelden voor de Raad voor Cultuur. Ik verbind hieraan wel enkele voorwaarden en kanttekeningen.

Allereerst mag het niet zo zijn dat het werk dat nu door 25 raadsleden wordt gedaan, straks komt te liggen bij bijvoorbeeld 14 raadsleden. Dat zou het onmogelijk maken in de toekomst personen te vinden die naast hun reguliere beroepspraktijk een raadslidmaatschap op zich nemen. Dit laatste nu acht ik voor een goed functionerende raad onontbeerlijk. Daarom is een uitbreiding van het huidige aantal commissieleden van 35 tot circa 60 noodzakelijk. Een consequentie van het bovenstaande is dat de raadsleden in mijn visie een meer coördinerende en vooral een meer strategische rol moeten krijgen. Raadsleden komen op deze manier onafhankelijker te staan tegenover de uitkomsten van beraad en preadviezen van commissies en werkgroepen. Uiteraard zal dan wel gezocht moeten worden naar andere mogelijkheden om binnen de raad als geheel de samenhang tussen het raadsniveau en het commissieniveau zo goed mogelijk veilig te stellen. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan een constructie waarbij raadsleden de functie van waarnemer in de commissies vervullen, en op die manier een optimale informatievoorziening tussen raad en commissies waarborgen.

Aan de vermindering van het aantal raadsleden is voor mij zoals gezegd onlosmakelijk verbonden een meer dan evenredige verhoging van het aantal commissieleden tot ongeveer 60, ten opzichte van de huidige 35. Op dat niveau immers moet de specifieke deskundigheid van de raad, naar breedte en diepgang én in termen van geschakeerdheid in samenstelling, meer dan thans gewaarborgd worden. Met het oog op dit laatste acht ik een versterking van de rol van de Benoemingenadviescommissie Raad voor Cultuur met betrekking tot de benoeming van commissieleden gewenst. Ik stel mij voor in de toekomst op dit punt van de raad een voorstel te vragen in plaats van een voordracht van commissieleden. Ik onderschrijf overigens de opvatting die onder meer door de KNTV in zijn brief van 27 april jl. is verwoord dat kennis van specifieke omgevingsfactoren binnen een sector en van meer algemene aandachtsgebieden zoals cultuurwetenschappen, bestuursrecht, economie het raadslidmaatschap meer reliëf kunnen geven, doch niet in de plaats kunnen komen van inhoudelijke deskundigheid.

Wat mij, samenvattend, bij dit alles voor ogen staat, is een raad die effectiever, met meer slagkracht, met een scherper oog voor integrale samenhangen en daarmee met meer gezag ten opzichte van het culturele veld en de politiek zijn wettelijke rol kan vervullen.

Aanpassing van de Wet op het specifiek cultuurbeleid

Een aantal van de zojuist voorgestelde verbeteringen zullen hun beslag moeten krijgen door de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* op enkele onderdelen aan te passen. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan de artikelen 2b en 2c (Raad voor Cultuur) en artikel 3 (cultuurnota).

Voor de wettelijke verankering van de uitgangspuntenbrief is een nieuwe bepaling in de Wet op het specifiek cultuurbeleid c.q. aanpassing van het huidige artikel 3 inzake de cultuurnota nodig. De uitgangspuntenbrief is thans niet in de Wet vastgelegd.

Artikel 3 gaat ervan uit dat de cultuurnota het document is naar aanleiding waarvan met de Kamer een principiële discussie over het cultuurbeleid wordt gevoerd. Dit artikel moet zodanig worden aangepast dat recht wordt gedaan aan de verschuiving van het zwaartepunt in het cultuurdebat van cultuurnota naar uitgangspuntenbrief.

Bij de herstructurering van de Raad voor Cultuur – verkleining van het aantal raadsleden en vergroting van het aantal commissieleden – komen de artikelen 2b en 2c van de Wet op het specifiek cultuurbeleid in beeld.

Artikel 2b, eerste lid, bepaalt dat de Raad een voorzitter en, in afwijking van artikel 10, eerste volzin, van de *Kaderwet adviescolleges*, ten hoogste 24 overige leden heeft. Nu de Raad structureel wordt verkleind tot ten hoogste 14 leden kan de afwijking ten opzichte van

de *Kaderwet adviescolleges* komen te vervallen.

Vergroting van het aantal commissieleden vraagt mogelijk om aanpassing van artikel 2c, derde lid, waarin is bepaald dat ten hoogste 5 andere personen dan leden van de raad in commissies kunnen worden benoemd.

Wat betekenen de verbeteringen voor de verschillende betrokkenen?

Voor bewindspersoon en Kamer, instellingen, raad, en andere overheden schets ik hieronder een beeld van de belangrijkste verbeteringen.

- De behandeling van de Uitgangspuntenbrief in de Tweede Kamer leidt tot een debat op hoofdpijnen van het cultuurbeleid waarin slechts bij hoge uitzondering plaats is voor individuele instellingen of incidenten.
- Bewindspersoon en Kamer krijgen in een eerder stadium, namelijk bij het Vooradvies van de raad, een beeld van de autonome ontwikkelingen in de sectoren. Zij beschikken tevens eerder over de regionale cultuurprofielen van de andere overheden dan nu het geval is.
- De Kamer krijgt met de uitgangspuntenbrief een beter inzicht in de verhouding van politiek-thematische prioriteiten tot sectorale en regionale. Het zwaartepunt van het cultuurdebat verschuift daarmee nog meer naar de uitgangspuntenbrief waardoor de cultuurnota als vanzelf meer een uitvoeringskarakter krijgt. Deze omslag wordt wettelijk verankerd.
- Instellingen zullen zich meer betrokken voelen bij de procedure. Zij krijgen een helder beeld van de rolverdeling. Gesubsidieerde zowel als nog niet gesubsidieerde instellingen krijgen de mogelijkheid om in te tekenen op bepaalde gesignaleerde functies binnen een bestel. Reeds gesubsidieerde instellingen kunnen rekenen op adviezen die op langduriger waarneming zijn gebaseerd. Aanvragers met een subsidiedossier bij één van de fondsen weten zich verzekerd van aandacht in het overleg tussen fonds, raad en departement. In de advisering van de raad zal meer maatwerk worden geleverd. Er zal meer aandacht zijn voor de autonome ontwikkeling van sectoren.
- Andere overheden krijgen meer ruimte voor onderhandeling bij de totstandkoming van de convenanten. De regionale cultuurprofielen dienen zodanig tijdig beschikbaar te komen dat zij kunnen worden betrokken bij de opstelling van de uitgangspuntenbrief. Samenwerking met de rijksoverheid wordt geïntensiveerd.
- De raad wordt niet in de positie gebracht waarin zijn advies zodanig leidend is dat daarmee in feite de subsidiebeslissing is gevallen; hij is adviseur, geen beslisser. De raad geeft indicatieve adviesbedragen op basis van het artistieke oordeel, waar de bewindspersoon om bestuurlijke en financiële redenen van kan afwijken. Door herstructurering van de raad ontstaat er meer ruimte voor interactie tussen raad en commissies.
- Voor alle betrokkenen maar vooral voor de raad, zullen de werkzaamheden meer in de tijd zijn gespreid. De bijlage bevat een schema waarin de verschillende fasen van de procedure in de tijd zijn afgebeeld.

Tenslotte

De cultuurnota is het eindpunt van de hele procedure, maar het is tegelijkertijd het begin van waar het uiteindelijk om gaat: het realiseren van culturele ambities. Van instellingen die subsidie ontvangen, wordt dan ook het nodige verwacht. Zojuist noemde ik al de toegenomen aandacht voor beleidsverantwoording op rijksniveau. De overheid geeft richting en biedt

ruimte, maar vraagt ook rekenschap: in hoeverre slagen de verschillende instellingen erin de door henzelf gestelde concrete doelen te bereiken?

In verband met die toezichtsverantwoordelijkheid heeft ook het thema van *cultural governance* de laatste tijd aan belang gewonnen. Daarbij gaat het om de manier waarop met name onze grote culturele instellingen worden bestuurd. Ik meen dat er redenen zijn deze verhoudingen nader onder de loep te nemen. In aansluiting op wat daarover al in de nota *Naar een ondernemende cultuur* naar voren is gebracht, zal ik nog dit jaar een brief over dat onderwerp uitbrengen.

De Staatssecretaris van Cultuur

dr. F van der Ploeg

Tijdschema van de verbeterde cultuurnotaprocedure

